

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ NAPOCA
Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor
Școala Doctorală de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor

TEZĂ DE DOCTORAT

- REZUMAT -

EVOLUȚIA EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE DIN ROMÂNIA - ELEMENT FUNDAMENTAL AL ECONOMIEI RURALE

Conducător științific:

Prof.univ.dr. Boris SAMOCHIȘ

Doctorand:

Oana Eleonora GLOGOVETAN

Cluj Napoca
2014

CUPRINSUL REZUMATULUI TEZEI DE DOCTORAT

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT.....	3
CUVINTE CHEIE.....	5
SINTEZA CAPITOLULUI 1. LOCUL AGRICULTURII ÎN ECONOMIA ROMÂNIEI..	7
SINTEZA CAPITOLULUI 2. EXPLOATAȚIA AGRICOLĂ – concept, tipologie.....	10
SINTEZA CAPITOLULUI 3. EXPLOATAȚIILE AGRICOLE DIN ROMÂNIA PÂNĂ LA ACORDUL DE ADERARE LA UNIUNEA EUROPEANĂ.....	12
SINTEZA CAPITOLULUI 4. ROMÂNIA ȘI POLITICA AGRICOLĂ COMUNĂ.....	16
SINTEZA CAPITOLULUI 5. EXPLOATAȚIILE AGRICOLE DIN ROMÂNIA STAT MEMBRU AL UNIUNII EUROPENE.....	19
CONCLUZII	22
BIBLIOGRAFIE.....	25

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

LISTĂ ABREVIERI

LISTA FIGURILOR

LISTA TABELELOR

LISTA ANEXELOR

CAPITOLUL I. LOCUL AGRICULTURII ÎN ECONOMIA ROMÂNIEI

- 1.1. Funcțiile și particularitățile agriculturii ca ramură a economiei naționale
 - 1.1.1. Funcțiile agriculturii
 - 1.1.2. Particularitățile agriculturii
- 1.2. Caracteristicile agriculturii României
 - 1.2.1. Pământul principala resursă a agriculturii
 - 1.2.2. Resursa de muncă
 - 1.2.3. Resursa financiară
 - 1.2.4. Alte elemente de capital
- 1.3. Agricultură ramură economică ce participă la formarea PIB-ului național
- 1.4. Comerțul cu produse agroalimentare și prețurile produselor agricole
 - 1.4.1. Comerțul cu produse agroalimentare
 - 1.4.2. Evoluția prețurilor principalelor produse agricole
- 1.5. Agricultură și mediul

CAPITOLUL II. EXPLOATAȚIA AGRICOLĂ - concept, tipologie

- 2.1. Conceptul de exploatație agricolă
- 2.2. Tipologia exploatațiilor agricole
- 2.3. Caracteristicile exploatațiilor agricole din România
 - 2.3.1. Exploatațiile agricole familiale
 - 2.3.2. Exploatațiile agricole individuale profesionale
 - 2.3.3. Exploatațiile agricole societăți comerciale
 - 2.3.4. Exploatațiile agricole asociative
 - 2.3.4.1. Exploatații agricole de tipul asociațiilor simple
 - 2.3.5. Exploatații agricole publice
 - 2.3.6. Exploatații agricole cooperatiste

CAPITOLUL III. EXPLOATAȚIILE AGRICOLE DIN ROMÂNIA PÂNĂ LA ACORDUL DE ADERARE LA UNIUNEA EUROPEANĂ

- 3.1. Exploatațiile agricole în perioada interbelică (1918-1940)
 - 3.1.1. Reforma agrară din 1921
 - 3.1.2. Evoluția exploatațiilor agricole după reforma din 1921
- 3.2. Exploatațiile agricole în perioada postbelică (1945-1989)
 - 3.2.1. Desființarea exploatațiilor agricole private (1945-1962) - etatizarea și colectivizarea agriculturii-
 - 3.2.2. Evoluția exploatațiilor agricole între 1963 – 1989
- 3.3. Exploatațiile agricole în perioada ”post” revoluție (1990-2002)
 - 3.3.1. Reconstituirea exploatațiilor agricole private.
 - 3.3.2. Evoluția exploatațiilor agricole în perioada 1990-2002

CAPITOLUL IV. ROMÂNIA ȘI POLITICA AGRICOLĂ COMUNĂ

- 4.1. Politica Agricolă Comună – istoric
- 4.2. România și Politica Agricolă Comună în perioada de preaderare (2000-2006)
- 4.3. România și Politica Agricolă Comună în perioada de postaderare (2007-2020)
 - 4.3.1. România și Politica Agricolă Comună în perioada 2007-2013
 - 4.3.2. România și Politica Agricolă Comună în perspectiva noii PAC (2014-2020)

CAPITOLUL V. EXPLOATAȚIILE AGRICOLE DIN ROMÂNIA, STAT MEMBRU AL UNIUNII EUROPENE

- 5.1. Exploatațiile agricole din România în perioada de preaderarea (2002-2007)
 - 5.1.1. Resursa de teren agricol și populația rurală
 - 5.1.2. Numărul și structura exploatațiilor agricole
 - 5.1.3. Evoluția suprafețelor cultivate cu principalele culturi
 - 5.1.4. Evoluția efectivelor de animale
 - 5.1.5. Capitalul tehnic al exploatațiilor agricole
 - 5.1.6. Forța de muncă și productivitatea în exploatațiile agricole
 - 5.1.7. Comerțul exterior cu produse agricole și agroalimentare.
 - 5.1.8. Fondurile alocate României de UE în perioada de preaderare (2002-2007)
- 5.2. Exploatațiile agricole din România după aderarea la UE (după 2007)
 - 5.2.1. Resursa de teren agricol și populația rurală
 - 5.2.2. Numărul și structura exploatațiilor agricole
 - 5.2.3. Evoluția suprafețelor principalelor culturi
 - 5.2.4. Evoluția efectivelor de animale
 - 5.2.5. Capitalul tehnic al exploatațiilor agricole
 - 5.2.6. Forța de muncă și productivitatea în exploatațiile agricole
 - 5.2.7. Comerțul exterior cu produse agricole și agroalimentare.
 - 5.2.8. Fondurile alocate României de UE în perioada de postaderare (2007-2013)
 - 5.2.9. Fondurile alocate României în cadrul noii PAC (2014-2020)

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

Cuvinte cheie: exploatații agricole, agricultură, sector agricol, rural, populație rurală, produse agricole, produse agroalimentare.

INTRODUCERE

Teza de doctorat intitulată „*Evoluția exploatațiilor agricole din România - element fundamental al economiei rurale*”, își propune analiza evoluției exploatațiilor agricole din România ca element de bază al dezvoltării economiei rurale, (în ultima sută de ani) luându-se ca termen de referință exploatațiile agricole din Uniunea Europeană.

Evoluția exploatațiilor agricole a fost și este strâns legată de marile transformări care au intervenit în societatea românească (reforma agrară din anul 1921, reforma agrară din anul 1945, etatizarea și colectivizarea agriculturii 1949-1962 și Legea 18/1991). Cele trei mari schimbări majore (în numai un secol), au făcut imposibilă realizarea unui proiect agricol românesc de lungă durată, așa cum au făcut țările vest-europene.

Obiectivele avute în vedere în cercetarea întreprinsă pot fi sintetizate astfel:

- stabilirea locului agriculturii ca ramură a economică;
- prezentarea aspectelor teoretice cu privire la conceptul de exploatație agricolă prin raportarea la studiile de specialitate din domeniu;
- prezentarea principalelor caracteristici ale exploatațiilor agricole din România;
- analiza evoluției exploatațiilor agricole din România în perioadele: interbelică (1920-1940); postbelică (1945-1989); post-revoluție (1980-2002); peaderare (2002-2007) și postaderare (2007 și în prezent).

Exploatațiile agricole au fost abordate în general, iar cele din România în mod special (ca urmare a ponderii ridicate a populației rurale și a unei importante resurse de fond funciar) nu numai ca spații de producție agroalimentar, ci simulatn ca o componentă fundamentală a „ruralului”; ca spațiu de locuit pentru familiile din acest mediu; ca resursă de locuri de muncă, de venituri pentru populația respectivă; ca factor esențial de conservare a mediului dar și a trăsăturilor etnologice specifice.

Motivația alegerii temei de doctorat a constituit-o încercarea de a stabili care a fost evoluția exploatațiilor agricole din România, pentru a înțelege mai bine dificultățile, neajunsurile și modalitățile de desfășurare a fenomenelor în prezent.

În vederea atingerii obiectivelor stabilite am utilizat, pe lângă o vastă literatură de specialitate din țară și din străinătate și datele oferite de Atlasele Ministerului Agriculturii, de Anuarele Statistice ale I.N.S, de Recensămintele Generale Agricole (2002 și 2010), precum și datele oferite de anuarele europene (Eurostat). Tot în acest scop, au fost angrenate o varietate de metode de cercetare științifică. În acest sens amintim metodele de analiză calitativă ce cuprind: binomul **inducție și deducție**, care ne-au permis evidențierea limitelor în cadrul teoriilor referitoare la conceptul de exploatație agricolă; **analiza comparativă**, utilizată în comparația indicatorilor specifici proprii exploatațiilor agricole, în perioade diferite de timp sau în aceeași perioadă de timp în România și în UE.

Lucrarea este structurată în cinci capitole într-o ordine logică de abordare, pornind de la importanța agriculturii ca ramură în cadrul economiei naționale, continuând cu aspecte conceptuale legate de exploatația agricolă ca element fundamental al economiei rurale și apoi cu analiza datelor referitoare la evoluția acestora.

Contribuțiile autorului

Un prim aspect al contribuției proprii constă în viziunea diferită asupra exploatațiilor agricole și implicit a agriculturii, față de abordarea tradițională, abordând exploatațiile agricole nu numai ca entități, respectiv ramură economică ci și ca segment esențial al structurii sociale, etnologice, demografice, etc.

Tot astfel examinarea fenomenului „exploatații agricole” nu la un moment dat, sau pe intervale certe de timp ci din perspectiva unui secol, a dus la o evaluare mai completă a rolului și importanței acestora în ansamblul structurilor sociale.

În ceea ce privește conceptul de exploatație agricolă, am contribuit la scoaterea definiției acestora din confuzia frecvent întâlnită, prin delimitarea față de alte forme de unități economice din agricultură, sintetizând diferențele, plecând de la structura acestora pe tipuri de activități (respectiv ramuri de producție) pe care le cuprind.

Examinând aprofundat conținutul etapelor istorice, cu totul diferite, prin care au trecut exploatațiile agricole, a permis caracterizarea etapei actuale, ca fiind un al III – lea început, cu toate consecințele sale.

Între altele am pus în evidență una dintre caracteristicile etapei actuale a evoluției exploatațiilor agricole: o reconfigurare la niveluri mai înalte a bipolarității lor, unică în Europa, sesizând consecințele grave ale acesteia asupra mediului rural.

Prin cercetarea efectuată am introdus în circuitul informației specifice surse importante necitate în literatura de specialitate privind situația foarte detaliată a exploatațiilor agricole în perioada interbelică

Limite metodologice

Limitele metodologice, în condițiile în care cercetarea s-a bazat în mare măsură (prin natura ei) pe date statistice, au constat în informațiile furnizate de acestea prin întreruperile șirurilor statistice, ca urmare a unor evenimente majore (războaie, crize mondiale, schimbări de regimuri politice, etc), a caracterului incomplet al informației, precum și ca urmare a sensurilor diferite care au fost date indicatorilor economici în epoci diferite și a metodologiilor de determinare a valorilor acestora.

Direcții viitoare de cercetare

Sub aspectul direcțiilor viitoare de cercetare ar putea fi luate în considerare:

- aprofundarea cauzelor care au dus la amploarea modificărilor fenomenului cercetat, a implicațiilor și mai ales a consecințelor asupra ruralului pe diferitele componente ale sale, precum și influența lor asupra societății în ansamblul ei;
- deasemenea o aprofundare a cercetării într-o viziune mai detaliată, în sensul determinării diferențelor și a particularităților în interiorul țării (pe macroregiuni) și a implicațiilor acestora.

SINTEZA CAPITOLULUI 1. LOCUL AGRICULTURII ÎN ECONOMIA ROMÂNIEI

În primul capitol ne-am propus stabilirea locului agriculturii ca ramură economică în economia națională, dar și ca element de influență asupra mediului.

Activitatea care se desfășoară în agricultură, ca orice activitate economică, are drept scop satisfacerea nevoilor de hrană a populației și creșterea economică de ansamblu a ramurilor naționale. În stabilirea locului agriculturii în economia României am pornit de la stabilirea principalelor funcții ale agriculturii:

- a) cea mai importantă funcție a agriculturii este aceea că furnizează produse agro-alimentare pentru consumul de pe piața internă a țării, adică asigură alimentația populației țării;

- b) sectorul agricol participă la satisfacerea cererii nevoilor de bunuri de larg consum ale populației furnizând materii prime pentru industria prelucrătoare (alimentară, ușoară);
- c) agricultura este o importantă sursă de bani pentru bugetul statului prin taxele și impozitele pe care le virează acestuia;
- d) funcția socială a agriculturii constă în faptul că este principala furnizoare de forță de muncă pentru sectorul agricol, dar și pentru celelalte sectoare ale economiei naționale;
- e) prin producția agricolă destinată exportului, agricultura este o sursă de valută pentru economia națională;
- f) în perioada actuală când mediul înconjurător este tot mai poluat, agricultura îndeplinește o importantă funcție ecologică și contribuie la întreținerea și refacerea mediului înconjurător;
- g) prin producțiile pe care le obține, agricultura participă la crearea, dezvoltarea și înlocuirea periodică a rezervelor de stat, rezerve necesare pentru situații neprevăzute.

Activitatea agricolă se deosebește de celelalte ramuri ale economiei naționale printr-o serie de particularități:

a) *Particularitatea fundamentală a agriculturii* constă în faptul că producția agricolă se bazează pe procesele biologice de creștere și dezvoltare a organismelor vii (plante și animale) care se desfășoară sub influența factorilor naturali (lumină, apă, aer, sol, factori genetici).

b) *Particularități tehnologice* (dependența nemijlocită a plantelor de sol; prin natura sa pământul imprimă agriculturii un caracter „spațial”; cele mai multe lucrări agricole se constituie din operații tehnologice indirecte; sezonabilitate și zonalitate; preponderența caracterului imobil al obiectului muncii,

c) *Particularități economice;*

➤ Caracteristicile economice ale agriculturii pornesc de la faptul că *pământul cu însușirile sale, este principalul mijloc de producție* al acesteia:

- *pământul cu însușirile sale, este principalul mijloc de producție* al acesteia.

- pământul este *limitat ca întindere, nesubstituibil și nemultiplicabil;*

- pământul prin natura sa posedă trăsătura de „fertilitate”;

➤ În același timp și celelalte mijloace de producție specifice – animale, dar și culturi (plantații) pe parcursul utilizării lor, pe cea mai mare parte a duratei de exploatare nu se uzază, ci din contră își pot crește continuu capacitatea de producție și implicit valoarea ;

➤ La cele de mai sus se adaugă, un *grad scăzut de ocupare a forței de muncă din agricultură* (respectiv un excedent al acesteia), un nivel *ridicat al autoconsumului, o piață îngustă* pentru produsele agricole, sporirea fărâmițării proprietăților;

Caracteristicile agriculturii României au fost evidențiate analizând la nivelul anului 2010, pământul ca principală resursă a agriculturii, resursa de muncă, resursa financiară și alte elemente de capital (culturile agricole, efectivele de animale și utilajele), randamentele medii, etc.

În evaluarea contribuției agriculturii ca ramură a economiei naționale, la dezvoltarea economică am recurs la determinarea ponderii acesteia în PIB (Produsul Intern Brut).

Volumul comerțului cu produse agroalimentare și agricole este un alt indicator a cărui analiză a determinat stabilirea locului agriculturii în economia națională.

Agricultura reprezintă un factor important al mediului natural, în primul rând prin ponderea terenului agricol în ansamblul teritoriului țării (61,4%), ea domină viața rurală nu numai pe plan economic și social, ci și pe planul ecologic” .

Astfel obiectivele care stau la baza politicii de agromediu din România sunt următoarele:

- conservarea, protecția și îmbunătățirea calității agromediului;
- ocrotirea sănătății persoanelor;
- utilizarea prudentă și rațională a resurselor naturale;
- promovarea pe plan internațional a unor măsuri destinate să contracareze problemele de mediu la scară regională sau mondială și în special lupta împotriva schimbărilor climatice

Această politică de agromediu caută să răspundă cererii tot mai mari din partea societății în materie de servicii de mediu, încurajând agricultorii să introducă sau să continue să utilizeze metode de producție agricolă care să protejeze mediul înconjurător..

România a elaborat în conformitate cu legislația comunitară în vigoare Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) 2007–2013, care respectă liniile strategice de dezvoltare rurală ale Uniunii Europene, precum și realitățile și nevoile identificate în spațiul rural românesc. Prin acest Program s-a avut în vedere îmbunătățirea echilibrului dintre dezvoltarea economică și utilizarea durabilă a resurselor naturale, menținerea și creșterea atractivității zonelor rurale – ca elemente de bază în diversificarea activităților economice. Prin intermediul acestui document, România a creat baza legală pentru a oferi plăți de agro-mediu.

SINTEZA CAPITOLULUI 2. EXPLOATAȚIA AGRICOLĂ – concept, tipologie

În acest capitol, în urma studierii literaturii de specialitate din țară și din străinătate, ne-am propus prezentarea principalelor definiții ale conceptului de „exploatație agricolă”, tipologia și caracteristicile acesteia.

În literatura de specialitate economică și în practica curentă se utilizează alături de noțiunea de exploatație agricolă și cele de unitate agricolă și întreprindere agricolă, adesea intersectându-se sau chiar substituindu-se. Pe baza definirii celor trei concepte în literatura de specialitate, rezultă că sfera lor de cuprindere și delimitarea noțiunii de „exploatație agricolă” este următoarea:

Tabloul activităților ce pot forma obiectul constituirii și funcționării unităților agricole, întreprinderilor și a exploatațiilor agricole

Tipurile de activități din agricultură	Unitatea agricolă	Întrepr. agricolă	Exploatația agricolă
Producție vegetală	Da	Da	Da
Producție animală	Da	Da	Da
Prelucrarea primară și valorificarea producției	Da	Da	Nu
Prestări servicii	Da	Da	Nu
Asistență științifică, tehnică, etc	Da	Nu	Nu
Promovarea și apărarea intereselor agricole	Da	Nu	Nu

Din cele de mai sus rezultă că definiția exploatațiilor agricole trebuie să conțină menționarea că: este o unitate economică; de producție; care are ca activitate de bază exploatarea pământului, plantelor și/sau animalelor; în vederea obținerii de produse (specifice) agricole.

Având în vedere cele de mai sus, ne-am însușit următoarea definiție: *“Exploatația agricolă este o unitate de producție, care în cadrul unui patrimoniu distinct folosește ca principal mijloc de producție pământ, plante și/sau animale, în vederea realizării unei producții agricole regulate”*.

Diferitele tipuri de exploatații agricole se pot grupa după mai multe criterii: ideologii politice și doctrine economice; dimensiune; profil (structura de producție); relația dintre exploatația agricolă și proprietatea funciară precum și față de resursa umană, nivelul de integrare; destinația producției, precum și după criterii juridico-economice.

Pentru a scoate în evidență caracteristicile exploatațiilor agricole din România, în condițiile unei multitudini de tipuri, cea mai adecvată abordare a acestora este după criteriul juridic al „proprietății”. Pornind de la acest criteriu s-au analizat caracteristicile următoarelor tipuri de exploatații:

Exploatațiile agricole familiale, au fost forma dominantă în agricultura țării noastre (ca de altfel întotdeauna în Europa) până la desființarea lor prin procesul de colectivizare. Ele s-au reînființat, prin reconstituirea proprietății private asupra pământului în urma evenimentelor din decembrie 1989 în baza Legii 18/1991 privind fondul funciar, în prezent desfășurându-și activitatea conform prevederilor Codului Civil.

Exploatațiile agricole familiale individuale. Apariția acestui tip de exploatații agricole la noi în țară este strâns legată de aplicarea Legii fondului funciar, a privatizării societăților agricole comerciale provenite de fostele I.A.S. – uri, la acestea se adaugă și alte acte normative ce le-au urmat.

Exploatațiile agricole de tipul societăților comerciale, ca de altfel toate societățile comerciale din agricultură, au luat ființă, și își desfășoară activitatea pe temeiul legii 31/1990 cu modificările ulterioare în special prin Legea 441/2006, care cuprind reglementări generale și specifice foarte detaliate privind înființarea și funcționarea celor 5 categorii de societăți decapital și de persoane: comerciale, societăți în nume colectiv (SNC), societăți în comandită simplă (SCS), societăți în comandită pe acțiuni (SCA), societăți pe acțiuni (SA) și societăți cu răspundere limitată (SRL).

Exploatațiile agricole asociative. La noi în țară în cadrul asociațiilor de producție agricolă constituirea și funcționarea exploatațiilor agricole este reglementată de Legea nr. 36/1991 privind societățile agricole și alte forme de asociere din agricultură. Astfel asociațiile de producție pot fi: asociații simple și societăți agricole.

Exploatațiile agricole publice se referă la „unitățile cu personalitate juridică, care se află sub administrarea organismelor administrației publice, centrale sau locale, care desfășoară și activități agricole și care fac parte din domeniul public, precum și unitățile aflate sub administrația altor instituții publice de interes național (ministere, unități de cercetare și producție agricolă, stațiuni didactice, etc.), care desfășoară activități agricole”.

În agricultură, *cooperativele agricole* se organizează și funcționează pe temeiul Legii 566/2004 „Legea cooperăției agricole”, care le și definește ca „reprezentând o asociație autonomă de persoane fizice și/sau juridice, după caz, persoană juridică de drept privat, constituită pe baza consimțământului liber exprimat de părți, în scopul promovării intereselor membrilor cooperatori în conformitate cu principiile cooperatiste, care se organizează și funcționează potrivit prevederilor prezentei legi” (Legea 566/2004).

În lucrea sunt analizate caracteristicile fiecărui tip de exploatație agricolă din punct de vedere a modalităților de constituire a patrimoniului, scopul acestora, resursa de muncă, organizarea conducerea , răspunderea față de terți, precum și a dezvoltării proporțiilor acestora în ansamblul agriculturii.

SINTEZA CAPITOLULUI 3. EXPLOATAȚIILE AGRICOLE DIN ROMÂNIA PÂNĂ LA ACORDUL DE ADERARE LA UNIUNEA EUROPEANĂ

Capitolul trei analizează sub aspect comparativ evoluția exploatațiilor agricole din România, până la acordul de aderare la Uniunea Europeană. Acest aspect a fost luat în considerare ținând cont de evoluția socială, economică și politică a țării .

Este vorba despre trei mari perioade: perioada interbelică, perioada postbelică și perioada „post”revoluție.

Perioada interbelică cuprinde evoluția exploatațiilor agricole din România după Reforma agrară din anul 1921 și începutul celui de al doilea război mondial (1918-1940).

După fărurirea Marii Uniri, exploatațiile agricole din România, în urma reformei agrare legiferată în 1921, au ieșit în sfârșit din structurile evului mediu, intrând într-o altă eră a dezvoltării lor. Reforma agrară s-a desfășurat pe baza unui set de 4 legi distincte, elaborate pe provincii și grupe de provincii, ținându-se seama de condițiile în care se aflau acestea¹, urmate de o serie de „Regulamente” privind normele, procedurile, metodele de lucru, precum și modul de funcționare a instituțiilor ce urmau să pună în aplicare prevederile legilor respective.

Reforma agrară a avut ca scop atenuarea bipolarității structurii funciare, în care 0,65% din exploatațiile de peste 100 ha dețineau aproape 50% din suprafața agricolă a țării. Ea a avut în vedere împrumietărea țăranilor fără pământ și a celor îndreptățiți (stabiliți prin lege) și exproprierea moșierilor, mai ales că în perioada respectivă ponderea populației rurale în total populație era foarte ridicată (peste 80%).

Limita minimă de la care s-a efectuat exproprierea, în general, a fost de 100 ha, variind prin excepție spre niveluri mai mari în unele provincii (250 ha și mai mult), în funcție de nevoia de împrumietărire, modul de folosință, volumul investițiilor, etc.

S-au expropriat pe această cale² (conform L'agriculture en Roumanie - 1927) cca 6 mil ha atribuite la 1,4 mil de agricultori, revenind 3,6 ha agricol respectiv 2,8 arabil pe o familie cu variații mari de la o provincie la alta. Astfel, suprafața agricolă medie pe un împrumietărit a oscilat între 4,4 ha în Transilvani și 0,7 ha în Bucovina, în timp ce suprafața arabilă între 3,5 ha în Vechiul Regat și 0,6 ha în Bucovina (Oțiman , 1999, pag. 396).

¹ Legea pentru reforma agrară din Basarabia, M.O. 258/martie 1920; Legea pentru reforma agrară din Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea (din Vechiul Regat), M.O. 82/iulie 1921; Legea pentru reforma agrară din Bucovina, M.O. 93/iulie 1921; Legea pentru reforma agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, M.O. 93/iulie 1921.

² Din care cca 1 mil ha a comunităților, (în principal în Transilvania pajiști) și cca 400 mii pentru interes general

Resursa de teren de care au dispus exploatațiile agricole *după înfăptuirea reformei agrare* a suferit, în mare, schimbări nesemnificative.

În pofida crizei economice mondiale (1929-1930), terenul lucrat a crescut continuu pe seama defrișărilor și deștelenirilor, iar în final și pe seama altor terenuri (pârloage, ape, drumuri, construcții, neproductiv). Astfel, terenul agricol a crescut ca pondere în întreaga suprafață a țării (29505 mii ha) de la 55,6% în intervalul 1923-1927, la 66,3% în 1938. Modificările s-au produs în principal sub presiunea factorilor demografici. Suprafața agricolă ce revenea în medie pe un locuitor rural a variat între 1,14 ha și 1,27 ha.

Perioada postbelică, cuprinde două etape majore: 1945-1962, perioada în care au fost desființate exploatațiile agricole private; 1963-1989, perioada de după încheierea procesului de etatizare și colectivizare a agriculturii.

Perioada 1945-1962 – perioada etatizării și colectivizării agriculturii. În urma celui de-al doilea război mondial, fondul funciar agricol s-a situat la 14714,2 mil ha, reprezentând 62,0% din suprafața totală a țării față de 66,3% în 1938, ca urmare, a faptului că teritoriile pierdute de România cuprindeau în proporții mai ridicate suprafețe agricole.

Încă înainte de sfârșitul celui de al II-lea război mondial, odată cu instaurarea în țara noastră a primului guvern comunist (6 martie 1945) se declanșează o politică de lichidare a exploatațiilor agricole existente (evident cu precădere private), pe temeiul ideologiei marxiste și restructurarea lor după modelul sovhozurilor și colhozurilor sovietice.

Procesul a demarat, sub aspectul legal, prin „Legea 187 pentru înfăptuirea reformei agrare”, publicată în M.O. nr. 68, din 23 martie 1945 (http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act?ida) Legea, pe lângă exproprierea suprafețelor de teren agricol ce depășeau 50 ha/exploatație, care urmau să se distribuie țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin (sub 5 ha), legalizează, în același timp, posibilitatea unor confiscări de terenuri și a celorlalte bunuri ale altor persoane³, precum și înființarea pe terenurile respective a unor entități de stat: gospodării anexe ale întreprinderilor industriale, ferme didactice, unități experimentale, etc.

Procesul de restructurare a exploatațiilor agricole s-a desfășurat pe două planuri aparent distincte, „etatizarea” și „colectivizarea”, dar, chiar dacă nu au început simultan, ele s-au potențat reciproc. Astfel sectorul proprietății de stat, de la valori nesemnificative la sfârșitul războiului a

³ Conform art. 3 al Legii se prevede exproprierea bunurilor agricole (pământ, utilaje, unelte, instalații, animale) ale: -cetățenilor germani și români de origine etnică germană care au colaborat cu Germania nazistă;- criminalilor de război; -refugiaților în străinătate după 23 august 1844;- absenteiștilor, etc

crescut la 1,8 mil ha în 1962 (la momentul declarării încheierii procesului de colectivizare) și în final la peste 2 mil ha, reprezentând peste 22,0% din suprafața agricolă lucrată.

Un loc esențial în sectorul de stat al agriculturii a revenit gospodăriilor agricole de stat care au deținut 64,9% din suprafața acestuia, restul revenind institutelor de cercetare, stațiunilor de cercetare agricolă (devenite între timp și de producție), fermelor didactice, gospodăriilor de partid, etc.

Referindu-ne în ansamblu la perioada 1945-1962 putem spune că ea a fost dominată de un puternic proces de etatizare.

Acest fapt este demonstrat de trecerea în proprietatea directă a statului a unei importante părți a terenurilor agricole de cea mai bună calitate; de numărul și valoarea utilajelor și instalațiilor din dotarea unităților de stat; proprietatea totală asupra tractoarelor și mașinilor agricole ce efectuau lucrările pe terenurile G.A.C. – urilor (contra unei părți din producție); precum și preluarea de către organele de stat a deciziilor privind elemente esențiale ale activității în G.A.C. (structura culturilor, tehnologia, volumul și destinația producției), „planificarea”, îndrumarea și controlul gestionar, procesarea, prelucrarea și valorificarea producției, etc.

De notat însă că nu au fost preluate, sub nicio formă și problemele sociale și remunerația colectivștilor, ”lăsându-le” pe seama fiecărui G.A.C. în parte.

Perioada 1963-1989 – După încheierea procesului de etatizare și colectivizare resursa funciară pe total agricol a variat foarte puțin, ea crescând totuși cu 2,0%. Peisajul structurii fondului funciar este dominat de cele două categorii de deținători – unități de stat și colectiviste. Prezența sectorului agricol individual ieșind în evidență prin ponderea lui în suprafața fânețelor naturale (aproape jumătate), ceea ce este conform cu condițiile naturale ale acestuia și determinant pentru structura lui internă (mai ales pe ramuri de activitate).

În această perioadă, are loc, în țara noastră, momentul istoric (1985) al depășirii ponderii populației rurale de către populația urbană. Fenomenul s-a produs pe fondul creșterii continue, dar foarte lente (pe parcursul întregului secol) a ponderii populației urbane, accentuat și susținut intens, în această perioadă, prin procesul de industrializare care dincolo de neajunsurile sale structurale și calitative, a reușit să absoarbă pe lângă plusul de populație în general și o bună parte din populația rurală

Structura exploatațiilor agricole este dominată de noile forme de exploatații agricole cu dimensiunile lor uriașe. Mai ales G.A.S.-urile se întindeau în unele cazuri la mai multe zeci de km. Modificările produse în timp provin din scindările și arondările ce s-au produs frecvent în structura lor organizatorică.

De remarcat, în această perioadă, menținerea permanentă a balanței pozitive și de creștere continuă a excedentului comerțului exterior cu produse agricole.

Perioada „post”revoluție.(1990-2002). În etapa la care ne referim, una dintre problemele majore după evenimentele din 1989, a fost reconstituirea proprietății private în general și implicit a proprietății private în agricultură.

Sub presiunea evenimentelor, a reticențelor declarate sau nu, dar și a necunoașterii în profunzime a fenomenului a fost elaborată o lege, promulgată în anul 1991 (Legea 18/1991 ”Legea fondului funciar” publicată în M.O. 37/1991).

Spre deosebire de alte legi echivalente cu care au debutat și celelalte etape esențiale ale evoluției exploatațiilor agricole („Legile reformei agrare din 1921” și ”Legea pentru înfăptuirea reformei agrare din 1945”), legea în cauză nu a pornit de la formularea unui sau unor obiective și scopuri care să structureze și conținutul prevederilor sale.

Modificările fundamentale produse în tipologia exploatațiilor agricole, în numărul și dimensiunea lor după restaurarea proprietății private este pusă elocvent în evidență de recensământul general agricol ce a avut loc în anul 2002 (RGA – 2004).

Chiar dacă avem în vedere că societățile comerciale au preluat, prin concesionare, terenuri din proprietatea de stat (deci domeniul public), dar și că în categoria „unități ale administrației publice sunt incluse „pășunile naturale” proprietate a locuitorilor din așezările rurale, plus că terenul unităților cooperatiste nu aparțin domeniului public, putem vedea cum situația s-a răsturnat complet față de perioada precedentă: dacă sectorul privat deținea mai puțin de 10% din suprafață, acum sectorul public are o astfel de pondere.

Noua structură de proprietate a fondului funciar agricol, acum în esența sa privată a asigurat apropierea griculturii României de structura agriculturii țărilor europene și în final posibilitatea asocierii la UE.

Numărul exploatațiilor agricole pe criteriul proprietății atât publice, cât și private, inclusiv individuale a crescut foarte mult. Recensământul agricol, (în scopuri pragmatice), luând drept criteriu nu proprietatea ca trăsătură intrinsecă, ci calitatea de a avea sau nu personalitate juridică, a indus între exploatații agricole și entități cu volum de activități scăzute care nu justifică acest fapt, dar și entități administrative ce nu desfășoară activități de producție agricolă ci doar de administrare a terenurilor agricole, etc, ceea ce a dus la un număr și mai mare.

Numărul exploatațiilor agricole (de fapt al unităților cu sau fără personalitate juridică) posesoare de pământ cu sau fără animale sau numai animale a fost la sfârșitul intervalului de aproape 4,5 milioane. Dintre acestea majoritatea covârșitoare, peste $\frac{3}{4}$ (75,8%) sunt cele cu

suprafețe agricole și animale, urmate de cele numai cu suprafețe agricole (20,1%) și de cele numai cu efective de animale (4,1%).

Eradicarea bipolarității agriculturii ca scop esențial al Reformei agrare din 1921, realizată în bună parte și consolidată în următoarele două decenii, a fost anihilată, revenindu-se la o situație de bipolaritate chiar mai amplă, decât cea de referință.

Evoluția structurii exploatațiilor agricole private

Categ. de dimens.	Înainte de Reforma 1921*				După Reforma 1921 (1930)*				După Reforma 1991 (2002)**			
	Număr		Suprafață		Număr		Suprafață		Număr		Suprafață	
	mii	%	mii ha	%	mii	%	mii	%	mii	%	mii	%
< 10 ha	2021,8	95,7	8830,8	43,8	3020,0	92,0	14839,9	73,7	4410,6	98,4	6953,5	44,3
10-100 ha	75,3	3,6	3195,1	15,9	248	7,6	3195,1	15,9	63,9	1,4	1194,9	7,6
> 100 ha	14,6	0,7	8108,8	40,3	12,2	0,4	2100,7	10,4	10,4	0,2	7559,5	48,1
Total	2111,7	100,0	20134,7	100,0	3280,2	100,0	20134,7	100,0	4484,9	100,0	15707,9	100,0

Sursa: *L'agriculture en Roumanie, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Imprimeria Națională, București, 1929, pag. 70
 Otiman P.I., Economie rurală, Ed. Agroprint, Timișoara, 1999, pag. 396 (adăugită);

** Recensământul General Agricol, 2002, <http://www.insse.ro/cms/files/GAC/index.htm>

Marile latifundii, după ce au fost restrânse și apoi desființate prin Reforma din 1945, au revenit în forță situându-se la peste 10 mii unități și deținând aproape ½ din suprafața agricolă, cu o dimensiune medie de peste 700 ha față de moșiile feudale care aveau o dimensiune medie mult mai mică (cca 550 ha).

SINTEZA CAPITOLULUI 4. ROMÂNIA ȘI POLITICA AGRICOLĂ COMUNĂ

În cadrul acestui capitol, în urma studierii literaturii de specialitate, am abordat din punct de vedere teoretic istoricul PAC, și cele două perioade (de preaderare și de postaderare) a României la Uniunea Europeană, și viitoarea PAC.

Istoricul PAC. Politica agricolă comună (PAC), a pornit de la asigurarea continuității, care înseamnă de cele mai multe ori promovarea schimbării. Primele șase state fondatoare ale Comunității Economice Europene au stabilit de comun acord că agricultura trebuie inclusă în Piața Comună. Pentru aceasta însă era nevoie de o politică agricolă comună (PAC) care să pună de acord diferitele mecanisme naționale de sprijin și să stabilească bariere vamale comune pentru bunurile care intră în spațiul comunității dinspre țările nemembre.

PAC a fost fondată în 1962 și de atunci a cunoscut un proces continuu de adaptare și reformă pentru a menține acest sector important, nu numai pentru comunitatea rurală ci și pentru societate în ansamblu. De la fondarea ei, ca orice politică aflată într-o continuă mișcare, PAC a suferit ajustări și modificări atât în vederea adaptării la noile condiții și priorități cât și datorită evoluțiilor piețelor

interne și internaționale dar și datorită progresului tehnic. S-au făcut eforturi mari, mai ales pentru limitarea producției în exces, reducerea costurilor bugetare și împiedicarea prăbușirii veniturilor agricole.

Potrivit Comisiei Europene, PAC, va rămâne și în perioada următoare o politică integrată, puternică alcătuită din cei doi Piloni de sprijin (Pilonul I – plățile directe, Pilonul II – dezvoltarea rurală).

Obiectivele PAC, sunt acelea de: asigurare a securității alimentare pe termen lung; sprijinirea exploatațiilor agricole pentru ca acestea să ofere produse agricole de calitate și diversificate în strânsă legătură cu cererea consumatorilor; realizarea unor comunități rurale viabile în care agricultura să ocupe un rol important în ceea ce privește oferirea de locuri de muncă și asigurarea dezvoltării economice, sociale și de mediu echilibrată teritorial;

La nivelul Comisiei Europene se au în vedere:

- **creștere economică inteligentă:** ce vizează creșterea producției agricole de tip intensiv prin introducerea progresului tehnic, a inovației în paralel cu instruirea forței de muncă și protejarea mediului. Acestea ar trebui să ducă la obținerea unei producții agricole viabile, eficientă din punct de vedere economic și orientată spre piață.
- **creștere sustenabilă, ce păstrează echilibrul între creșterea economică și protecția mediului** – se poate realiza prin asigurarea unui management durabil între resursele naturale și furnizarea de output-uri de către agricultură, conservarea peisajelor rurale, atenuarea efectelor schimbărilor climatice.
- **creștere inclusivă** – realizată prin creșterea vitalității ruralului, dezvoltarea piețelor locale și a locurilor de muncă în rural în concordanță cu restructurarea sectorului agricol și menținerea veniturilor agricultorilor în vederea continuității agriculturii ca ocupație la nivelul Uniunii Europene.

Perioada 2000-2006 – perioada de preaderare. Primii pași în vederea integrării României în Uniunea Europeană, au vizat deschiderea celor 31 de capitole de negociere cu Uniunea Europeană, printre care se numără și *Cap. 7 Agricultura*. Negocierile s-au purtat plecând de la starea agriculturii și a economiei rurale:

- spațiul rural este dominat de agricultură și deține în mare parte o infrastructură (de transport, comunicații, socială și comercială) învechită și deficitară;
- agricultura folosește într-o proporție mare tehnologii depășite, lucru care se reflectă în performanțele tehnice și economice scăzute față de media UE.

- agricultorii români au venituri foarte mici, iar această stare de fapt se răsfrânge asupra întregului spațiu rural.

Aspectele menționate, crează un cerc vicios al subdezvoltării în agricultură. Cea mai potrivită cale de ieși din acest cerc vicios se consideră a fi investițiile în infrastructura, investiții care vor duce la modernizarea spațiului rural românesc. Pe acest fond era de așteptat ca sprijinul pentru investițiile private în exploatațile agricole (familiale sau de altă formă), să beneficieze de legătura dintre dezvoltarea economică a sectorului agricol și dezvoltarea rurală.

Până la momentul în care a aderat la UE, România a trebuit să-și pregătească instituțiile care vor aplica (PAC). Numai așa se putea beneficia de toate avantajele acestei politici. În urma negocierilor, România și-a asumat anumite angajamente dintre care amintim:

- Organizarea și funcționarea Agenției de Intervenție și Plăți – termen: decembrie 2006;
- Organizarea și funcționarea Sistemului Integrat de Administrare și Control (IACS) – termen: decembrie 2006;
- Implementarea Programului SAPARD, înființat prin OUG, nr. 142/2000.

Perioada de postaderare (2007-2013). “Agricultura” a fost unul dintre cele mai controversate și mai dificile capitole de negociere în vederea aderării României la UE. Negocierile la acest capitol s-au încheiat în anul 2004. La 25 aprilie 2005, România alături de Bulgaria au semnat Tratatul de aderare la UE. Din anul 2007, România a devenit membru cu drepturi depline al UE.

Potrivit Regulamentului Consiliului Europei nr. 1290/2005 privind finanțarea politicii agricole comune, s-au creat două fonduri europene pentru agricultură: **FEGA** - Fondul European de Garantare Agricolă - pentru finanțarea măsurilor de marketing; **FEADR** - Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală - pentru finanțarea programelor de dezvoltare rurală.

Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală este accesat începând din martie 2008, după aprobarea **Programului Național de Dezvoltare Rurală (PNDR)**.

Pornind de la Regulamentul Consiliului (CE) nr. 1698/2005, din 20 septembrie 2005, privind sprijinul pentru dezvoltarea rurală prin Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR), a fost creat Planul Național Strategic pentru România, care constituie baza pentru implementarea Programului Național de Dezvoltare Rurală pentru perioada 2007 - 2013. Astfel, Programul Național de Dezvoltare Rurală 2007 – 2013 (PNDR), document elaborat la Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, detaliază modul concret în care sunt finanțate investițiile din fondurile europene pentru agricultură și dezvoltare rurală.

Viitoarea PAC. Au fost numeroase discuții și demersuri în legătură cu noua PAC, de-a lungul mai multor ani. Mesajul comun al țărilor UE este acela de continuitate, cele mai multe țări doresc

menținerea unei politici agricole puternice, cu un buget care să poată să garanteze venitul agricultorilor și securitatea alimentară. Viitoarea politică agrară a fost validată Parlamentul U.E. în vara anului 2013, iar de la 1 ianuarie 2014 toate aspectele legate de reformă vor putea fi aplicabile de către administrațiile naționale, dar beneficiarul de plăți directe va resimți efectul noii PAC din 1 ianuarie 2015.

SINTEZA CAPITOLULUI 5. EXPLOATAȚIILE AGRICOLE DIN ROMÂNIA STAT MEMBRU AL UNIUNII EUROPENE

Capitolul cinci urmărește sub aspect comparativ evoluția principalilor indicatori ai exploatațiilor agricole din România și din țările UE. Analiza evoluției exploatațiilor agricole din România ca stat membru al Uniunii Europene s-a realizat pe baza datelor statistice provenite din Recensământul General Agricol 2002, 2010 și din Anchetele Structurale din Agricultură realizate în anii 2005 și 2007. Pe lângă aceste baze de date s-au mai utilizat și bazele de date ale Uniunii Europene (Eurostat) și date din Anuarele Statistice ale României. În acest capitol se au în vedere trei mari perioade, perioada de preaderare, postaderare și perioada 2014-2020. Analiza datelor statistice s-a realizat comparând datele privind exploatațiile agricole din România, în perioadele de preaderare și postaderare, cu datele privind exploatațiile agricole din țările UE.

Schimbări majore în ceea ce privește exploatațiile agricole (număr, structura proprietății, suprafața agricolă utilizată, culturile agricole, efectivele de animale, randamentele pe hectar, dotarea cu tractoare și mașini agricole) nu s-au evidențiat nici în perioada de preaderare nici în perioada de postaderare, față de perioada anterioară. Totuși se pot remarca schimbări de mici proporții în reducerea numărului total de exploatații agricole, dotarea cu mașini și utilaje agricole, culturile agricole, efectivele de animale, comerțul exterior.

Făcând comparația dintre România și UE, pe perioada 2002-2010, în ceea ce privește exploatațiile agricole (evoluția lor, dimensiunea medie, numărul lor, etc), putem să spunem că România se caracterizează prin:

- cel mai mare număr de exploatații agricole din UE (3,85 milioane de exploatații agricole);
- România deține 28,69% din numărul total de exploatații din UE;
- suprafața medie a unei exploatații agricole în România este în 2010, mult mai mică (3,45 ha) față de UE (11,7 ha);
- suprafața medie a unei exploatații agricole în România, din anul 2002 în anul 2010 a crescut foarte puțin, de la 3,3 la 3,5 ha;

- populația rurală se menține în continuare ridicată ca pondere (cca 45%);
- forța de muncă din agricultură este numeroasă, iar ponderea acesteia față de alte sectoare de activitate este de 29,6% (în UE, este de 5,6%). În România forța de muncă din agricultură este numeroasă, totuși avem o productivitate a muncii foarte scăzută. Decalajul mare al productivității muncii din agricultură față de statele UE se datorează mai multor factori cum ar fi: gradul scăzut de ocupare a resursei de muncă disponibile; eficiența scăzută a proceselor de muncă; nivelul de tehnologizare a activităților agricole; randamentele scăzute la hectar și pe animal, etc.

În perioada de preaderare, în România, implementarea PAC a pornit de la două situații reale și concrete, specifice țării noastre: pe de o parte, situația României în general, fiind știut faptul că există mari decalaje de dezvoltare față de țările UE, mai ales în sectorul agricol, ceea ce se repercutează și asupra spațiului rural; iar pe de altă parte, cele mai importante tendințe și evoluții care vor modela agricultura europeană în viitorii ani.

Agricultorii din România au beneficiat în perioada de preaderare de finanțare, prin programul SAPARD (un instrument financiar oferit de UE în vederea ajutării statelor candidate în perioada de preaderare în domeniul agriculturii și al dezvoltării rurale). Această finanțare a avut în vedere: rambursarea cheltuielilor efectuate pentru achiziții de animale, dotarea cu tractoare, utilaje, mașini, instalații și echipamente, modernizarea exploatațiilor agricole, refacerea plantațiilor pomicole și viticole, precum și pentru diversificarea activităților economice din mediul rural.

Agencia SAPARD, care gestiona fondurile de preaderare în agricultură și-a continuat activitatea până în martie 2008 după care FEADR (Fondul European pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală), a preluat gestionarea fondurilor destinate agriculturii în România

Perioada de postaderare. Odată cu intrarea în Uniunea Europeană, România urmează, în ceea ce privește agricultura și dezvoltarea rurală, principiile Politicii Agricole Comune (PAC), care însumează un set de reguli și măsuri ce au ca obiectiv principal creșterea productivității, garantarea unui nivel de viață echitabil pentru populația din zona rurală, stabilizarea piețelor agricole, garantarea securității aprovizionărilor cu produse agroalimentare, asigurarea consumatorului cu bunuri agroalimentare la prețuri rezonabile.

Perioada 2014-2020. În propunerea de *Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme privind plățile directe acordate fermierilor prin scheme de sprijin în cadrul politicii agricole comune*,⁴ din 12 octombrie 2011, PAC se dorește a fi și în

⁴ Comisia Europeană, Propunerea Regulamentului Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme privind plățile directe acordate fermierilor prin scheme de sprijin în cadrul PAC, 2011/0280

perioada următoare o politică de importanță majoră, bazându-se în continuare pe cei doi piloni de sprijin (Pilon 1 și Pilon 2) cu următoarea alocare financiară, care reprezintă 39% din bugetul total al UE. Cea mai mare parte din suma alocată este orientată spre cei doi piloni (96,1%). Din această sumă cea mai mare parte revine Pilonului 1.

Conform art.6 din propunerea *Regulamentului Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme privind plățile directe acordate fermierilor prin scheme de sprijin în cadrul PAC*⁵, se apreciază că României îi vor reveni următoarele alocări:

Plafonul național alocat României de către UE în perioada 2014-2020

mii euro

Anul	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Suma	1.472.005	1.692.450	1.895.075	1.939.357	1.939.357	1.939.357	1.939.357

Sursa: Comisia Europeană, *Propunerea Regulamentului Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme privind plățile directe acordate fermierilor prin scheme de sprijin în cadrul PAC*, 2011/0280 (COD), p. 62

Este un plafon național propriu României, care crește până în anul 2017, după care se menține la aceeași valoare până în anul 2020.

⁵ Comisia Europeană, *Propunerea Regulamentului Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme privind plățile directe acordate fermierilor prin scheme de sprijin în cadrul PAC*, 2011/0280 (COD), pag. 62

CONCLUZII

Așa cum întreprinderea este o unitate economică în care se desfășoară activitatea de producție a diferitelor ramuri ale economiei naționale, exploatarea agricolă prin definiție este o unitate economică specifică, în care se desfășoară anumite activități de producție în agricultură. Numai că exploatarea agricolă nu este numai locul în care, folosindu-se ca principale mijloace de producție pământ, plante și/sau animale în vederea realizării unei anumite producții, ci și locul în care trăiesc și își desfășoară activitatea o mare parte a familiei națiunii române, care în fapt constituie baza de existență a unei mari părți (1/2) din populația țării, prin care se gestionează cea mai mare parte a teritoriului, care participă direct și nemijlocit la menținerea și ameliorarea echilibrului ecologic.

Astfel problemele exploatarea agricole depășesc cadrul strict al unei anumite ramuri de producție, ele se împletesc strâns cu problematica mai largă demografică și socială.

Nivelul și modul de dezvoltare și chiar performanțele exploatarea agricole depind de dezvoltarea societății în ansamblul ei, și în mod specific de relația dintre resursa de fond funciar agricol și populația ce o grevează.

Evoluția exploatarea agricole în România a fost marcată profund de evoluția generală a societății, de impactul evenimentelor majore politice și sociale ce au avut loc în ultimul secol. Acestea delimitează – în intervalul dintre momentul apariției lor ca entități ale epocii moderne prin ieșirea târzie din chingile evului mediu și până la integrarea în Uniunea Europeană – un șir de etape radical distincte.

Astfel se pot delimita cel puțin următoarele perioade majore:

- perioada ”interbelică”, între momentul fărâșării Marii Uniri în urma primului război mondial și a consecințelor celui de al II – lea război mondial, al instalării guvernării comuniste (1920-1945);
- perioada “postbelică”, între momentul instalării guvernului Groza și “Revoluția” din decembrie 1989 (1945-1989);
- perioada “post-revoluție”, între răsturnarea sistemului comunist și demararea procesului de aderare la Uniunea Europeană (1990-2002);
- și în final perioada actuală, marcată de însuși statutul României ca membru al UE (2002 și prezent).

Fiecare dintre etape se pot delimita formal prin acte normative (legi, decrete, etc.) concepute pe temeuri ideologice foarte diferite, care au reglementat, mai mult sau mai puțin coerent și au impus transformări profunde în formele și structurile exploatațiilor agricole.

Cu deosebire perioada postbelică, întrerupând cursul relativ normal al dezvoltării exploatațiilor agricole în cei primii abia 20 de ani, a marcat profund structura exploatațiilor agricole abolind proprietatea și astfel afectând grav relația dintre pământ și populația rurală, cu efecte extrem de negative asupra mentalului populației rurale, ca dealtfel și a altor categorii socio-profesionale, resimțite acut și în prezent.

În perioada etatistă a agriculturii, efortul material remarcabil al “statului” (utilaje, îngrășăminte, irigații, semințe, material de reproducție, cercetare, cadre, asistența tehnică, precum și a absorbției unui important contingent din populația rurală în industrie), nu au dus nici pe departe la rezultatele scontate, prin lipsa de interes a populației rurale pentru activitățile din structurile concepute. Aceasta a menținut, dacă nu chiar a adâncit din unele puncte de vedere, decalajul față de evoluția performanțelor exploatațiilor agricole din țările Europei occidentale.

Mentalul înrădăcinat în cele 5 decenii (față de cele doar 2 din prima etapă, precedente), nerecunoașterea de fapt a fenomenului și a modului de evoluție în general în Europa, a generat reticențe privind restabilirea proprietății private și implicit la reconstituirea exploatațiilor agricole, ceea ce a dus la o desfășurare lentă și incoerentă a procesului și implicit a cadrului său legislativ.

Spre deosebire de desfășurarea celorlalte două etape precedente în care statul s-a implicat total și în continuu, e drept cu mijloace diferite, în etapa de reconstituire statul și organele sale de specialitate nu s-au implicat, derobându-se de constituirea exploatațiilor agricole, de îndrumarea, coordonarea, consultanța adecvată acestui proces.

Lipsa unor obiective și reglementări adecvate, au dus la o desfășurare “neordonată” a procesului de constituire a exploatațiilor agricole, rezultând în finalul intervalului o polarizare de proporții a acestora. Astfel, 98% din exploatațiile agricole dețin 55,3% din suprafața agricolă utilizată, în timp ce 0,2% dețin aproape 50%, acestea fiind structurate în latifundii de sute și mii de hectare. Exploatațiile mijlocii, pe dezvoltarea cărora se miza, au ponderi nesemnificative.

Prin aceasta de fapt s-a anulat obiectivul declarat și realizat în mare parte al Reformei din 1921, de a eradica bipolaritatea agriculturii.

Dezvoltarea marilor latifundii, evident în zonele cu resurse importante de terenuri de bună calitate, au avut repercursiuni asupra numărului locurilor de muncă, a veniturilor populației, a exodului acesteia, a dezvoltării așezărilor rurale, a distribuției fondurilor structurale, etc., generând imaginea pe care o numesc unii ca există de fapt două agriculturi.

În prezent, programele UE încearcă să atenueze situația prin alocări de fonduri cu precădere pentru exploatațiile mici și mijlocii, cele cu condiții defavorizante, a limitării și chiar a sistării anumitor alocații pentru exploatațiile de dimensiuni foarte mari, stimularea tinerilor agricultori, constituirii unor noi exploatații de dimensiuni mijlocii, a organizării micilor fermieri în structuri de comercializare a producției, etc. Faptul că marile latifundii dețin terenuri în mare măsură în arendă și concesiune și deci proprietatea asupra pământului este menținută de populația rurală, poate fi o bază de ameliorare a situației.

Oricum, ameliorarea acestui aspect și dezvoltarea în general echilibrată a exploatațiilor agricole presupune implicarea statului prin organismele sale de specialitate prin sprijinirea agricultorilor, prin consultanță și asistență în activitatea exploatațiilor mici și mijlocii, în organizarea cooperării lor în valorificarea producției, etc. Măsurile ce trebuie întreprinse vizează nu numai problemele producției agricole ci în egală măsură ruralul în ansamblul său, așa cum însăși denumirea Ministerului o cere.

În același timp și organismele administrației publice, cu deosebire din localitățile rurale să cuprindă în sfera lor de acțiune într-o mai mare măsură nu numai problemele edilitare ci și activitățile productive și implicit cele ale exploatațiilor agricole.

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI

1. Alecu, I., (1997), *Management agricol*, București: Ed. Ceres;
2. Anghelescu Coralia, s.a, (2001), *Dicționar de economie, ediția II*, București: Ed. Economică;
3. Bîrsan M., (1995), *Integrarea economică europeană, Vol. I*, Cluj Napoca, Ed. Carpatica.
4. Bold, I., (2001), *Exploatația agricolă, organizare, dezvoltare și exploatare*, Timișoara: Ed. Mirton;
5. Bold, I., Crăciun, A., (1996), *Structuri agrare în lume, vol. I*, Timișoara, Ed. Mirton;
6. Buciuman E (1999)., *Economie rurală*, Alba Iulia, Tipografia Pro Transilvania;
7. Bulgaru M., (1996), *Dreptul de a mânca*, București: Ed. Economică;
8. Ceaușu I., (2000), *Dicționar enciclopedic managerial*, București: Ed. Academică de management;
9. Ciani A.,(1992), *Contabilitate e management della imprese in agricoltura*, Milano: Ed. Etaslibri;
10. Chayanov A.V., (1966), *The Theory of Peasant Economy*, Manchester University Press;
11. Dobrotă N., coord., (1999), *Dicționar de economie*, București: Ed. Economică;
12. Dona I., (2000), *Economie rurală*, București: Ed. Economică;
13. Dona I., (2006), *Economie rurală*, București: Ed. Ceres;
14. Georgescu-Roegen, N., (1979), *Legea entropiei și procesul economic*, București: Ed. Politică,;
15. Gerard M., J., N., D., Sejur, B., Gsell, (1995), *L'agriculteur et son exploitation*, vol III, în “ Le metier d'agriculture”, Paris: Ed. Dunod;
16. Giosan N., sa, (1983), *Agricultura socialistă a României*, Ed. Politică, București;
17. Giurcă, Daniela, Luca, L., Hurdezu Gh., (2006), *Scenarii privind impactul măsurilor de dezvoltare rurală asupra structurilor agricole românești după aderarea la Uniunea Europeană*, studiul nr.5, Institutul European din România, București;
18. Giurcă, Daniela, Hurdezu Gh., Rusu Marioara, Sălășan C., (2008), *Sectorul agricol în perspectiva aderării României la Uniunea Europeană: implicații asupra sistemului de plăți*, studiul nr.6, Institutul European din România, București;
19. Giurcă Daniela, (coord), (2012), *Reforma Politicii Agricole Comune în contextul perspectivei bugetare post 2013*, Studii de strategie și politici – SPOS 2011, Studiul nr.1, Institutul European din România, București;
20. Grall J., (1994), *L'agriculture*, Paris: Ed. Le Monde;
21. Hartia S., (1969), *Dicționar de economie agrară*, București: Ed. Agrosilvică;
22. Kuznets S.,(1972), *Croissance ez structures economiques*, Paris, Ed. Calmin Levy;
23. Mateoc - Sîrb, Nicoleta, (1999), *Exploatația agricolă*, Timișoara: Ed. Agroprint;
24. Manoleli, D.,G., (2004), *Ierarhizarea priorităților de dezvoltare agricolă și rurală în România. Influențele noii reforme a Politicii Agricole Comunitare*, studiul nr.11, Institutul European din România, București;
25. Marel Ch., L., David I., M., Jeannet P., Chez M., (1989), *Economie rurale*, Berna, Zollikofen;
26. Merce E., Andreica Ileana, Arion F., Dumitraș D., Pocol Cristina, (2010), *Managementul și gestiunea unităților economice cu profil agricol*, Cluj Napoca, Ed. Digital Data;
27. Mironiuc Marilena, (2005), *Analiza sistemelor de management ambiental*, Iași: Ed. Politehnicum;
28. Mortan Maria, (2005), *Agroturismul – o alternativă posibilă*, Cluj Napoca, Ed. Dacia;

29. Muller P., Faure A. Gerbaux Rr.(1984), *Les entrepreneurs ruraux -Agriculteurs, artisans, commercants elus locaux*, Universite des Sciences Sociales de Grenoble, Paris: Ed. Harmattan ;
30. Nemenyi, Agnes, (1996), *Sociologie rurală*, Note de curs, Cluj Napoca, Univ. Babeș-Bolyai ;
31. Oancea M., (2003), *Managementul modern în unitățile agricole*, București: Ed. Ceres;
32. Otiman P.I. (1994), *Agricultura României*, Timișoara: Ed. Agroprint;
33. Otiman, P.I., (1997), *Dezvoltarea rurală în România*, Timișoara: Ed. Agroprint;
34. Otiman P.I., (2002), *Agricultura României la cumpăna dintre mileniul II și III*, Timișoara: Ed Helicon;
35. Pană, V., (1997), *Organizarea și strategia dezvoltării unităților agricole*, Universitatea Craiova;
36. Pascariu Gabriela, (2004), *Analiza socio-economică și spațială a județului Gorj*, proiect Phare 2004- Societatea civilă;
37. Plăiaș I, (1994), *Agricultura montană-societate, Un necesar contract – posibil*, Cluj Napoca, Ed. Imprimeria “Ardealul” Cluj;
38. Popescu G., (1999), *Politici agricole- Acorduri europene*, București, Ed. Economică;
39. Roux D., (1986), *Analyse economique et gestion de l'entreprise*, Paris: Ed. Dunod; Rusu Marioara, Giurcă Daniela, Luca L. (2007), *Analiza evoluției și orientărilor politicii agricole comune dintr-o perspectivă românească*, Proiect SPOS 2007 – Studii de strategie și politici, studiul nr. 3, Institutul European din România, București;
40. Samochiș B.,(2010), *Curs de managementul exploatațiilor agricole*, F.S.E.G.A., Cluj Napoca;
41. Stanef Mihaela, R., (2010), *Agricultura României în fața exigențelor Uniunii Europene*, București, Ed. ASE;
42. Teaci D., (1980), *Bonitatea terenurilor agricole*, București: Ed. Ceres;
43. Tofan A., (2006), *Dimensiunea economică a exploatațiilor agricole*, Anale, Universitatea “Al. I. Cuza”, Iași;
44. Tracy M., (1994), *Produsele alimentare și agricultura în economia de piață*, București, Ed. Impex-92;
45. Tracy M., (1997), *Produsele alimentare și agricultura*, București, Ed. Impex SRL;
46. Vagu P., coord. (1985), *Dicționar de conducere și organizare*, București, Ed. Politică;
47. Voicu R., (2000), *Economia și managementul exploatațiilor agricole*, București: Ed. Tribuna Economică;
48. Zaharia V., Klein G., (2002), *Economie Politică*, Cluj Napoca: Ed. Risoprint;
49. Zahiu Letiția, (1999), *Management agricol*, București: Ed. Economică;
50. Zahiu Letiția, Dachin Anca, Toma Elena, Alexandri Cecilia, (2010), *Agricultura în economia României-între așteptări și realități*, București, Ed. Ceres;
51. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, (1998), *Dicționarul explicativ al limbii române*, București: Ed. Univers Enciclopedic;
52. *** (2012), *Noul Cod civil*, București, Ed. Hamangiu;

ARTICOLE ÎN REVISTE

1. Glogovetan Oana Eleonora (2009), *Studiu privind evoluția exploațiilor agricole familiale in Romania*, în volumul „Creativitate și competitivitate în economia în economia globala europeană”, Cluj Napoca, Ed. Dacia, pp. 51-60;
2. Glogovetan, Oana Eleonora; Dănilă Ioana Georgeta; Rodean Adriana Liliana (2010) *Research on Farms in Romani*, The 9-th International Symposium, *Prospects for the 3RD*

- Millennium Agriculture*, 30 of September-2 of October 2010, Bulletin of University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine, Horticulture, section Economics and Management, vol. 67 (2) pp. 69-75;
3. Glogovețan Oana Eleonora, Dănilă Ioana Georgeta, (2010), *Criteria for the Classification of the Agricultural Holdings*, Acta Universitatis, Series Oeconomica, nr. 11, Cluj Napoca, Ed. Risoprint, pp. 82-96;
 4. Glogovețan Oana Eleonora, Dănilă Ioana Georgeta, (2010), *Locul și rolul agriculturii în economia României*, Sesiunea Științifică, Cluj Napoca, „Calitate și performanță în serviciile educaționale, Cluj Napoca, Ed. Dacia, pp. 47-60;
 5. Glogovețan Oana Eleonora, Dănilă Ioana Georgeta, (2012), *Agriculture in Romanian Economy*, 1 st International Scientific Conference, , Educational performance and sustainable development in private higher education, București, SUPPLIMENT OF QUALITY ACCES TO SUCCES, vol. 13, S2, pp. 174-182;
 6. Glogovețan, Oana Eleonora, (2012), *Agriculture Branch of the Romanian Economy*, , Bulletin of University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine, Horticulture, Economics and Rural Development, vol. 69 (2), Cluj Napoca, pp. 131-139;
 7. Glogovețan, Oana Eleonora, Dănilă, Ioana, Georgeta (2013), *Cooperative units in Romania*, Acta Universitatis, Series OECONOMICA, nr.16, Cluj Napoca, pp. 21-24;
 8. Jinga Victor, (1941), *Contribuțiuni la reforma cooperăției românești*, în Analele Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale, “Regele Mihai I” din Cluj Napoca, Anul întâi 1939-1940, Brașov , p.11-210.
 9. Kun Oana Eleonora, (2005), *Factorii care au determinat apariția exploatațiilor agricole familiale în România după 1990*, în volumul „ Statul de drept și economia de piață în perspectiva aderării la U.E.”, Cluj Napoca, Ed. Risoprint, pp.184-188;
 10. Kun, Oana Eleonora, Kun Sorin Alexandru, (2007) *Evoluția exploatațiilor agricole în țările Uniunii Europene*, în volumul „ Integrarea Europeană. Economia de piață și statul de drept”, Cluj-Napoca, Ed. Dacia pp. 164-172;
 11. Luca L., (2009), *O țară și două agriculturi*, CRPE, Policy Memo, nr.4, p.24;
 12. Marinelli A., Sabbatini M., Turri E., (1998), *Le tipologie delle aziende agricole italiene tra professionalita e accessorieta*, *Revista di economia agraria*, vol.53, nr. 3, p.315-361;
 13. Martins, Carla, Spendlingwimmer, (2009), F., *Farm Structure Survey in Romania - 2007, Statistics in Focus* nr. 80, pp. 1-8;
 14. Martins C., Tosstorff G., (2011), *Large farms in Europe, Statistics in Focus*, Eurostat, nr. 18, p.1-8;
 15. Mortan Maria, Suciuc Leonina, (2013), *The environmental impact of agriculture*, Quality - Access to Success, Supplement, pp.422.-428;
 16. Otiman P.I., (2012), *Structura agrară actuală a României- o mare (și nerezolvată) problemă socială și economică a țării*, *Revista Română de Sociologie*, serie nouă, anul XXIII, nr. 5-6, București, pag 339-360;
 17. Popescu M., (1997), *Exploatația familială – Tipologie și perspective*, revista Economistul, nr. 907;
 18. Popescu M., (2009), *Ocuparea în agricultura României și creșterea productivității muncii, decalaje față de Uniunea Europeană*, Economia agrară și dezvoltarea rurală, an V, vol. 6, nr.1, Institutul de economie agrară al Academiei Române, pp. 181-198, disponibil la <http://revista.eadr.ro/r2009-1.pdf>;
 19. Samochiș B., (1990), *Cerințe ale reformei agrare*”, Tribuna economică, București, nr. 42, pp.13-14;
 20. Samochiș B., (1991), *Vicii fundamentale ale proiectului legii „pământului”*, România liberă, nr. 14347 din 12 ianuarie 1991, p. 2;

21. Samochiș B., (1996), *Controverse la reforma agrară din România*”, Tribuna economică, București, nr. 10, pp. 4-5;
22. Samochiș B., (1998), *Șansele constituirii exploatațiilor agricole*, Tribuna Economică. nr. 50, pp. 22-23;
23. Samochiș B.,(1999), *Cercetări privind șansele constituirii exploatațiilor agricole într-o localitate oarecare, în Drept și management în societatea contemporană*, Ed. Risoprint, Cluj Napoca, pp. 186-193;
24. Samochiș, B., Kun, Oana; Kun, S., (2000), *Exploatația agricolă: concept, clasificare*, în volumul: “Drept, Economie, Societate civilă, Educație-Perspective pentru mileniul III”, Editura Risoprint, Cluj Napoca, pp. 75-76;
25. Samochiș, B., Kun, Oana; Kun, S., (2001), *Nivelul și structura dimensiunii exploatațiilor în agricultura Uniunii Europene* , în volumul: “Management, Drept, Politică și Sport, în pragul mileniul III”, Editura Risoprint, Cluj Napoca, pp. 35-41;
26. Samochiș, B., Kun, Oana; Kun, S., (2002), *Evoluția exploatațiilor agricole din România înainte și după 1989* în volumul: “Dezvoltare și performanțe universitare prin cercetare la început de mileniu, Editura Risoprint, Cluj Napoca, pp. 191-196;
27. Samochiș B., Vereș V., (2004), *Exploatația agricolă – între teoria economică și practica legislativă*, Probleme de statistică, ED. Junimea, Iași, pp. 319-327;
28. Samochiș, B., Glogovețan Oana Eleonora, (2011), *Polarizarea exploațiilor agricole din România ținând seama de dimensiunea lor*, Tribuna Economică, nr.35, pp .64-67.
29. Samochiș B., Glogovețan Oana Eleonora, (2012), *Polarization of Romanian Farms according to their size*, *Agriculture- Science and Practice Journal*, Year XXI, no.1-2 [81-82], Ed Academicpres, Cluj Napoca, pp. 139-146;
30. Timariu, Gh., (1999), *România - țara cu agricultura cea mai fărâmițată*, Tribuna Economică nr.47, pp. 26-28;
31. Timariu, Gh., (2001), *Consolidarea societăților și asociațiilor agricole*, Tribuna Economică nr.4, pp. 28-29;
32. Vereș V., (2011), *Romanian’s farms: challenges and opportunities*, *Managerial challenges*, International conference, Cluj-Napoca, Romania, pp. 318-323.
33. Zahiu, Letiția., (1991), *Legea fondului funciar și rezolvarea problemei agrare*, Institutul Național de Cercetări Economice, „Costin C. Kirilăscu”, vol. IX, București, pp. 772-777.

PAGINI WEB

1. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> , accesat la 2/5/2012;
2. <https://statistici.insse.ro/shop/index.jsp?page=tempo3&lang=ro&ind=AGR101A>, accesat la 10/8/2013;
3. <http://www.capital.ro/definiție/termeni/> accesat la 9/5/2010;
4. <http://www.insse.ro/cms/files/GAC/index.htm>, accesat la 4/2/2009;
5. http://www.revistadestatistica.ro/Articole/2010/A3_ro_4_2010.pdf, accesat la 12/1/2011;
6. http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_bugetul_stat_anul_2010_11_2010, accesat la 7/2/2011;
7. http://www.madr.ro/pages/dezvoltare_rurala/pndr_versiune_decembrie_2012.pdf, accesat la 8/3/2013;
8. http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/employment/women-young-people_en.pdf, accesat la 4/6/2011;
9. http://europa.eu.int/comm/agriculture/rica/detailf_en.efm, accesat la 8/8/2012;
10. <http://appsso.eurostat.europa.eu>, accesat la 20/7/2012;

11. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:ro:PDF>, accesat la 15/4/2011;
12. http://www.aippimm.ro/articol/cooperatie/cooperatie/principii_cooperatie, accesat la 11/2/2012;
13. http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/2004_and_2007_enlargement, accesat la 18/8/2013;
14. http://www.feaa.uvt.ro/fisiere/programe-academice/alte/IEUE_11.PDF, accesat la 20/5/2012;
15. <http://www.mdrl.ro/euroimm/index.php?id2=0002>, accesat la 3/9/2011;
16. http://www.mie.ro/_documente/negocieri/prezentare_capitole.pdf, accesat la 17/7/2013;
17. <http://apia.org.ro>, accesat la 25/8/2013;
18. www.apdrp.ro/content.aspx?lang=ro&item=1517&ref=146, accesat la 1/8/2013;
19. http://www.agromediu.ro/date/c461894df92992ece289cd3db64f88f2/PNS_iunie.pdf, accesat la 6/7/2013;
20. www.pndr.ro, accesat la 29/9/2012;
21. <http://www.agerpres.ro/media/index.php/economic/item/206844-INTERVIU-Ciolos-Este>, 11/7/2013;
22. <http://revista.eadr.ro/r2009-1.pdf>, accesat la 22/11/2012;
23. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-613_en.htm, accesat la 30/10/2012;
24. http://www.presidency.ro/static/Cadrul_National_Strategic_Rural, accesat la 27/9/2013;
25. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.hp_act?ida, accesat la 20/10/2013
26. <http://www.forum.legestart.ro/13/File/DownloadFile?fileId=114>

ANUARE STATISTICE din România

1. L' agriculture en Roumanie, Atlas Statistique, Imprimeria Națională, București, 1927;
2. L' agriculture en Roumanie, Atlas Statistique, Imprimeria Națională, București, 1938;
3. INS, Statistica agricolă a României în 1938, anul II, vol. II, Ed. Institutului Central de Statistică, București;
4. INS, Anuarul Statistic al României, 1937 și 1938, București, 1939;
5. INS, Anuarul Statistic al R.S.R, 1964, București, 1965;
6. INS, Anuarul Statistic al R.S.R, 1966, București, 1967;
7. INS, Anuarul Statistic al României, 1990, București, 1991;
8. INS, Anuarul Statistic al României, 1993, București, 1994;
9. INS, Anuarul Statistic al României, 2005, București, 2006;
10. INS, Anuarul Statistic al României, 2006, București, 2007;
11. INS, Anuarul Statistic al României, 2008, București, 2009;
12. INS, Anuarul Statistic al României, 2011, București, 2010;
13. INS, Dezvoltarea agriculturii RPR, 1961, București, 1962;
14. INS, Dezvoltarea agriculturii RPR, 1965, București, 1966;
15. INS, Recensământul General Agricol, 2002, București, 2004, disponibil la <http://www.insse.ro/cms/files/GAC/index.htm>;
16. INS, Recensământul General Agricol, 2010, București, 2013, disponibil la <http://www.insse.ro/cms/files/GAC/index.htm>;
17. INS, Ancheta structurală din Agricultură 2005, București, 2007;
18. INS, Ancheta structurală din Agricultură 2007, București, 2009;
19. APIA, Ghid informativ pentru fermierii care solicită sprijin pentru măsura de agromediul în anul 2012;

20. Manualul recenzorului agricol, 2010;
21. Programul Național de Dezvoltare Rurală 2007-2013, MADR, versiunea a - IX - a, Decembrie 2012, disponibil la http://www.madr.ro/pages/dezvoltare_rurala/pndr_versiune_decembrie_2012.pdf;
22. Cadrul Național Strategic pentru dezvoltare durabilă a sectorului agroalimentar și a spațiului rural în perioada 2014-2020-2030, (2013), disponibil la [http://www.presidency.ro/static/Cadrul National Strategic Rural](http://www.presidency.ro/static/Cadrul_National_Strategic_Rural), accesat la 24/9/2013.

ANUARE STATISTICE ale Uniunii Europene

1. Agriculture in the European Union, Statistical and Economic Information, 2009;
2. Agriculture in the European Union, Statistical and Economic Information, 2010;
3. Agriculture in the European Union, Statistical and economic information 2011;
4. Agriculture, Statistical yearbook, European Commission, Eurostat, 1998;
5. Agriculture, Statistical yearbook, European Commission, Eurostat, 2003;
6. Agriculture, Statistical yearbook, European Commission, Eurostat, 2008;
7. Conseil Federal Suisse, Cinquieme rapport sur l'agriculture, Berne 1976;
8. European Commission, Eurostat, Agricultural statistics, Structural data 1995-2004 ediția 2006;
9. European Commission, Eurostat, Agricultural statistics, Main results- 2007, ediția, 2009;
10. European Commission, Eurostat, Agricultural statistics, Main Results 2007-2008 , ediția 2010;
11. European Commission, Eurostat, Agricultural statistics, Main results 2008-2009, ediția 2010;
12. European Commission, Eurostat, Agricultural and fishery statistics, Main Results 2009-2010, ediția 2011;
13. European Union, Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information, Report, 2006;
14. European Union, Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information, Report, 2008;
15. European Union, Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information, Report, 2011;
16. La situation de l'agriculture dans la Communauté, Rapport, 1992;
17. La situation de l'agriculture dans L'Union Europeenne, Rapport, 2010 ;
18. L'agriculture en Roumanie, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Imprimeria Națională, București, 1929;
19. L'agriculture en Roumanie, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Imprimeria Națională, București, 1938;
20. Study on Employment, Growth and Innovation in Rural Areas (SEGIRA), Rotterdam, December, 2010, disponibil la http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/employment/women-young-people_en.pdf;

LEGISLAȚIE ROMÂNESCĂ

1. Legea pentru reforma agrară din Basarabia, M.O. 258/martie 1920;
2. Legea pentru reforma agrară din Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea (din Vechiul Regat), M.O. 82/iulie 1921;
3. Legea pentru reforma agrară din Bucovina, M.O. 93/iule 1921;

4. Legea pentru reforma agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, M.O. 93/iulie 1921.
5. Legea nr. 15/1990, privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale, publicată în M.O. al României nr. 98/1999;
6. Legea 31/1990, privind societățile comerciale, republicată în M.O. al României, nr. 1066/2004;
7. Legea nr. 18/1991 privind fondul funciar, M.O. al României 97/1991;
8. Legea 36/1991 privind societățile agricole și alte forme de asociere în agricultură, publicată în M.O.al României, nr. 97/1991;
9. Legea 18/1991 privind fondul funciar, actualizată, republicată în M.O. al României nr. 1/1998;
10. Legea nr. 309/2001 pentru aprobarea O.U.G nr. 142/2000 privind înființarea, organizarea și funcționarea Agenției SAPARD pentru implementarea tehnică și financiară a Instrumentului special de preaderare pentru agricultură și dezvoltare rurală, publicată în M.O.al României, nr. 309/2001;
11. Legea 166/2002, de aprobare a OUG 108/2001 privind exploatațiile agricole, publicată în M.O. al României, partea I, nr. 256/2002;
12. Legea nr.290/2002 privind organizarea și funcționarea unităților de cercetere- dezvoltare din domeniile agriculturii, silviculturii, industriei alimentare și a Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gh. Ionescu-Sisești” publicată în M.O.al României, nr. 358/2002.
13. Legea 566/2004, Legea cooperăției agricole, publicată în M.O. al României, nr.1236/2004;
14. Legea 1/2005, privind organizarea și funcționarea cooperăției, publicată în M.O. al României, nr. 172/2005;
15. Legea 338/2005 pentru aprobarea OG 37/2005 publicată în M.O. al României, nr. 1098/2005;
16. Legea 441/2006 pentru modificarea și completarea Legii 31/1990 privind societățile comerciale republicată și a Legii 26/1990 privind registrul comerțului, publicată în M.O.al României, nr. 955/2006;
17. Legea 139/2007 privind aprobarea OUG 125/2006 pentru aprobarea schemelor de plăți directe și plăți naționale directe complementare care se acordă în agricultură începând cu 2007 și pentru modificarea art.2 din Legea 36/1991 privind societățile agricole și alte forme de asociere, publicată în M.O. al României, nr. 352/2007;
18. Legea 287/2009 privind Codul Civil, republicată M.O. al României, partea I, nr. 505/2011;
19. O.G. nr. 142, din 21 septembrie 2000 privind înființarea, organizarea și funcționarea Agenției SAPARD pentru implementarea tehnică și financiară a Instrumentului special de preaderare pentru agricultură și dezvoltare rurală, publicată în M.O. al României, nr. 471/2000;
20. O.U. nr. 108 privind exploatațiile agricole, publicată în M.O. al României nr. 352/2001, pag. 14-16;
21. O.G. nr. 67/2004 privind instituirea la nivel național a Rețelei de Informații Contabile Agricole (RICA), aprobată cu modificări prin Legea 465/2004, publicată în M.O. al României, nr. 855/2004;
22. O.G. 37/2005 privind recunoașterea și funcționarea grupurilor de producători pentru comercializarea produselor agricole și silvice, publicată în M.O. al României, nr. 652/2005;
23. Ordinul nr. 512 din 28 iunie 2005 privind normele metodologice de aplicare a O.G nr. 67/2004 pentru instituirea la nivel național a RICA, publicat în M.O. al României, nr. 614/2005;

LEGISLAȚIE EUROPEANĂ

1. Decizia 1999/725/CE, de modificare a Deciziei 85/377/CEE de stabilire a unei tipologii comunitare pentru exploatațiile agricole privind clasele de dimensiune economică a exploatațiilor agricole și limitele în UDE, publicată în J.O. L 127 din 23.05.2003;
2. Regulamentul (CEE) nr. 2092/91, al Consiliului privind metoda de producție agricolă ecologică și indicarea acestora pe produsele agricole și alimentare; Regulamentul (CE) nr. 1991/2006 care modifică Regulamentul nr. 2092/91, publicat în J.O. L 198 din 23.05.2003;
3. Regulamentul Consiliului (CE) nr. 1257/1999 din 17 mai 1999 privind ajutorul acordat din Fondul European de Orientare și Garantare Agricolă (FEOGA) pentru dezvoltare rurală și de modificare și abrogare a unor regulamente, publicat în J.O. C 93 din 6.04.1999;
4. REGULAMENTUL CONSILIULUI (CE) nr. 2759/1999 privind implementarea SAPARD, publicat în J.O. L 331 din 23.12.1999;
5. REGULAMENTUL (CE) NR. 1290/2005 al CONSILIULUI din 21 iunie 2005 privind finanțarea politicii agricole comune, publicat în J.O. L 209 din 11.08.2005;
6. REGULAMENTUL (CE) nr. 1698/2005 al CONSILIULUI din 20 septembrie 2005 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR), publicat în J.O. L 277 din 21.10.2005;
7. REGULAMENTUL (CE) NR. 248/2007 al COMISIEI din 8 martie 2007 privind măsurile referitoare la acordurile de finanțare multianuale și acordurile de finanțare anuale încheiate pe baza programului SAPARD, precum și la tranziția de la programul SAPARD la programele de dezvoltare rurală, publicat în J.O. L 69 din 9.03.2007;
8. Noul Regulament al Consiliului (EC), nr. 834/2007 privind producția ecologică și etichetarea produselor ecologice, publicat în J.O. L 198 din 20.07.2007;
9. Regulamentul (CE) nr. 73/2009 al consiliului din 19 ianuarie 2009 de stabilire a unor norme comune pentru sistemele de ajutor direct pentru agricultori în cadrul politicii agricole comune și de instituire a anumitor sisteme de ajutor pentru agricultori, de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 1290/2005, (CE) nr. 247/2006, (CE) nr. 378/2007 și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1782/2003, publicat în J.O. L 30 din 31.01.2009;
10. Regulamentul (CE) nr 1121/2009 - Anexa VIII, suprafața agricolă în cadrul schemei de plată unică pe suprafață prevăzută în anexa VIII din Regulamentul (CE) nr 1121/2009 a Comisiei, este un domeniu de reglementare folosit pentru a calcula cuantumul național de ajutor pe hectar, publicat în J.O. L 316 din 2.12.2009;
11. Comunicarea Comisiei Europene către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, privind propunerea de Regulament al al Parlamentului European și al Consiliului privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR), Bruxelles, 18.11.2010, COM (2010), 672 final, disponibil la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0672:FIN:ro:PDF>;
12. Propunerea Regulamentului Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme privind plățile directe acordate fermierilor prin scheme de sprijin în cadrul PAC, 2011/0280 (COD), Bruxelles, 12.10.2011, COM (2011), 625 final, disponibil la http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/com625/625_ro.pdf, accesat la 20/9/2013.